

Porozmawiajmy o strajku i szkole

WERSJA DLA STARSZYCH KLAS SZKOŁY PODSTAWOWEJ I DLA SZKÓŁ ŚREDNICH

ALICJA PACEWICZ, AGATA ŁUCZYŃSKA

O tym, że warto rozmawiać z uczniami o strajku, nie trzeba nikogo przekonywać. Zarówno młodszy jak i starsi uczniowie potrzebują poczucia bezpieczeństwa: konkretnych informacji na temat tego, czym naprawdę jest strajk, jakie będzie miał konsekwencje. Należy ich też uspokoić, że strajk to legalna forma protestu i że dorośli troszczą się o ich dobro, a życie szkoły wkrótce wróci na normalne tory.

Oto propozycje na godziny wychowawcze (i nie tylko) ze starszymi uczniami i uczennicami. Jeśli pracujecie z młodszymi uczniami, wybierzcie z poniższych propozycji kilka pomysłów i dopasujcie je do potrzeb swoich uczniów. Z nimi także warto o tym porozmawiać.

Uwaga: zajęcia można prowadzić także wspólnie z innym wychowawcą i/lub nauczycielem.

Wprowadzenie – o strajku warto rozmawiać

Zapytaj uczniów, czy wiedzą, kiedy ma odbyć się strajk nauczycieli i jak długo potrwa. O jakich postulatach słyszeli? Czy wiedzą, kto organizuje strajk? Skąd czerpią wiedzę na ten temat?

Wy tłumacz, dlaczego warto o tym porozmawiać. Sprawa dotyczy całej szkolnej społeczności, a koszty protestu ponoszą także uczniowie i ich rodzice.

Wyjaśnij, że strajk ma się odbyć w całej Polsce, we wszystkich szkołach i przedszkolach. Pokaż uczniom szacunkowe dane liczby placówek, które zamierzają strajkować – skorzystaj ze źródeł zarówno rządowych, jak związkowych. Porozmawiaj z uczniami, z czego mogą wynikać różnice (inny moment podliczania wyników, obawy przed ujawnianiem zamiaru strajku itp.).

Główny postulat dotyczy wzrostu wynagrodzeń nauczycieli, ale wśród przyczyn strajku wymieniają oni także negatywne skutki reformy edukacji, takie jak przepełnione szkoły, przeładowana podstawa programowa, a także problem tzw. kumulacji roczników – we wrześniu 2019 do szkół średnich pójdzie dwukrotnie więcej uczniów niż zwykle. Strona rządowa proponuje przyspieszenie obiecaną na styczeń 2020 podwyżki o 5 proc. zarobków, a także ujednoczenie dodatków za wychowawstwo, przyspieszenie awansu nauczycielskiego (wcześniej MEN go opóźnił).

Sprawdź, jaki jest aktualny stan przygotowań do strajku – gdy powstają te materiały, toczą się negocjacje między związkami zawodowymi i rządem.

Czy w Polsce wolno strajkować?

Zapytaj uczniów, czy ich zdaniem organizowanie strajku w Polsce to działanie zgodne z prawem. Poproś, by podali przykłady strajków, o których słyszeli.

Wyjaśnij, że strajk to stosowana w demokratycznych krajach forma nacisku i protestu społecznego. Polega na dobrowolnym powstrzymaniu się od pracy, występuje w wielu formach: strajku absencyjnego, włoskiego, okupacyjnego, głodowego, a nawet chorobowego, czyli branie zwolnień lekarskich w sytuacji, gdy inna forma protestu jest niemożliwa (tzw. sick out – ta forma protestu budzi kontrowersje etyczne, bo zakłada oszustwo).

Opisująca prawo strajkowe „Ustawa o rozwiązywaniu sporów zbiorowych” z 1991 roku, bywa krytykowana, bo zorganizowanie legalnego strajku może być trudne, procedura jest skomplikowana i długotrwała, a pracodawcy mają wiele okazji, by ją storpedować.

Po pierwsze trzeba przeprowadzić tzw. spór zbiorowy oddzielnie dla każdego zakładu pracy, np. szkoły, przy czym postulaty muszą być adresowane do kierownictwa danego zakładu, a nie np. do ministerstwa edukacji, choć to ono decyduje o zarobkach nauczycieli. Nauczyciele muszą jednak przeprowadzić rokowania i mediacje ze swoją dyrektorką lub dyrektorem, by podpisać tzw. protokół rozbieżności. Potem trzeba zorganizować referendum, w którym musi wziąć udział ponad połowa pracowników. Dopiero wtedy można ogłosić strajk – trzeba to zrobić z pięciodniowym wyprzedzeniem.

Największe strajki w historii Polski

Nie byłoby najnowszej historii Polski bez strajków. W Sierpniu 1980 strajk w Stoczni Gdańskiej i strajki solidarnościowe w całym kraju doprowadziły do podpisania porozumienia z komunistycznymi władzami, na mocy którego Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, kierowany przez przywódcę strajku i stoczniowego elektryka Lecha Wałęsę. Strajki protestacyjne i okupacja zakładów pracy po wprowadzeniu 13 grudnia 1981 roku stanu wojennego przez partię komunistyczną kierowaną przez gen. Wojciecha Jaruzelskiego, zakończyły się brutalnymi pacyfikacjami. W kopalni Wujek zginęło 9 górników, a 23 zostało rannych. Fala strajków w 1988 i 1989 roku stworzyła presję na władze i przyczyniła się do rozpoczęcia rozmów Okrągłego Stołu w lutym 1989 roku, które uruchomiły proces demokratyzacji i transformacji ustrojowej w Polsce. W wolnej Polsce strajkowali rolnicy, lekarze, górnicy, pielęgniarki, pracownicy sądów, policjanci, osoby z niepełnosprawnością a także nauczyciele – m.in. w latach 2013-2015.

Postulaty nauczycielskich związków zawodowych

Środowisko nauczycielskie reprezentują trzy związki zawodowe. Największy, liczący 220 tys. członków jest Związek Nauczycielstwa Polskiego (ZNP), który wchodzi w skład dużej centrali zrzeszającego wiele zawodów, Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych (OPZZ). ZNP domaga się zwiększenia o 1000 zł tzw. kwoty bazowej, na podstawie której wylicza się zarobki nauczycieli. Podobny postulat ma Federacja Związków Zawodowych.

„Solidarność” nauczycielska, która stanowi część NSZZ „Solidarność”, kilkakrotnie redukowali swoje postulaty. Obecnie domagają się podwyżki o 10 proc. od obowiązującej od stycznia kwoty bazowej.

Czy nauczyciele powinni dobrze zarabiać?

Podaj informacje o wynagrodzeniach nauczycieli – są niższe niż średnia krajowa i od siedmiu lat wolniej rosną. W latach 2008-2012 wzrosły o 48 proc., ale od tego czasu do dzisiaj – tylko o 12 proc. Minimalne wynagrodzenie nauczyciela stażysty wynosi 2538 PLN brutto, co po odliczeniu podatków i składek ubezpieczeniowych daje 1751 PLN netto, w przypadku nauczyciela dyplomowanego (najwyższy stopień tzw. awansu zawodowego) – to odpowiednio 3483 i 2377 PLN. Większość nauczycieli otrzymuje też dodatki, w tym: za wysługę lat

(do 20 proc. pensji zasadniczej), funkcyjny (m.in. wychowawca, dyrektor), motywacyjny, wiejski (w szkołach na wsi lub mieście do 5 tys. mieszkańców), za trudne warunki pracy, a także za wyróżniającą się pracę (od 1 września 2019 r.). Zarobki nauczycieli są więc wyższe niż podane minima, trudno jednak znaleźć wiarygodne uogólnione dane, a przytaczane niekiedy tzw. średnie wynagrodzenia to kwoty, które pomagają samorządom zaplanować, ile pieniędzy wydadzą na wypłaty i nie zawsze znajdują swoje odbicie w rzeczywistości.

Przedstaw zarobki nauczycieli na tle Unii Europejskiej (np. *Zarobki nauczycieli. Ile dostają w Polsce, a ile w innych krajach Europy?*, <http://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,24019174,zarobki-nauczycieli-zobacz-ile-zarabia-sie-w-szkole-polskiej.html>): gorzej wypada tylko Litwa, Słowacja, Czechy – nauczyciel szkoły podstawowej po 10 latach pracy zarabia brutto 15 623 Euro, a Irlandii – 43 293, a w Niemczech 52 493 Euro (Uwaga! Uwzględniony został tzw. parytet siły nabywczej płacy uwzględniający ceny w danym kraju).

W Polsce przeznaczamy na edukację per capita (tzn. na jednego mieszkańca) 584 euro, średnia unijna jest prawie trzy razy wyższa (1,4 tys. euro).

Zapytaj uczniów, jakie mogą być skutki tego, że nauczyciele zarabiają tak mało, znacznie poniżej średniej krajowej? Kto będzie wybierał zawód nauczyciela w tej sytuacji? Jak czuje się nauczycielka wiedząc, że zarabia znacznie poniżej średniej? Czy poziom zarobków może mieć wpływ na szacunek, jakim cieszy się zawód nauczyciela? Jakie są inne, pozamaterialne, źródła motywacji nauczycieli?

Jak to wygląda z mojej perspektywy?

Wyjaśnij uczniom i uczniom, jaki jest twój stosunek do strajku. Podaj informację o zarobkach nauczycieli w twojej szkole (oczywiście bez nazwisk), a jeśli chcesz – powiedz, ile sama czy sam zarabiasz. Zapytaj uczniów, czy uważają takie wynagrodzenia za wystarczające i czy wiedzą, że wielu nauczycieli musi dorabiania i/lub żyje w materialnym stresie. Spytaj uczniów, ile ich zdaniem trzeba mieć na utrzymanie rodziny, ile kosztuje wynajęcie mieszkania, jedzenie itp.

Wyjaśnij, że rozumiesz osoby, które mają na strajk inne zdanie niż ty – podaj przynajmniej jeden argument „przeciwnej” strony, z którym się choćby częściowo zgadzasz.

Opisz swoją historię wyboru zawodu nauczyciela – powiedz uczniom, dlaczego go wybrałeś/łaś. Co w nim najbardziej lubisz (np. jakie momenty lekcji, co w kontakcie z uczniami, jakie tematy czy projekty)? Jak widzisz sens swojej pracy?

Powiedz krótko, dlaczego twoim zdaniem tak wielu nauczycieli zdecydowało się wziąć udział w strajku, a popiera go tylu dyrektorów szkół i przedstawicieli samorządów lokalnych.

Q&A, czyli sesja pytań i odpowiedzi

Zaproponuj sesję pytań i odpowiedzi – uczniowie pytają, ty starasz się odpowiedzieć. Jeśli nie znasz odpowiedzi, zanotuj pytanie i znajdź odpowiedź przed kolejnym spotkaniem. Bądź przygotowany, że część pytań może być krępująca lub tendencyjna, np. „a ile Pan/Pani naprawdę zarabia?”, „ile godzin Pan/Pani pracuje?”. Na pytania dotyczące pracy szkoły w czasie strajku odpowiadaj konkretnie albo informuj, kiedy znana będzie odpowiedź i jak dotrze do uczniów i ich rodziców (np. strona szkoły, mail, Fb, ogłoszenie, itp.)

Nie traktuj pytań jako ataku – uczniowie mają prawo być zaniepokojeni, zwłaszcza ci, których czekają egzaminy. Możesz też zaproponować zapisanie wszystkich pytań na kartkach, zbierz je i odpowiesz następnego dnia.

Co konkretnie strajk oznacza dla nas?

Poinformuj uczennice i uczniów, jak będzie wyglądał strajk w waszej szkole – czy szkoła będzie zamknięta, czy przewidziane są jakieś dyżury nauczycieli, czy otwarta będzie biblioteka lub stołówka i czy zostały zaplanowane jakieś zajęcia fakultatywne. Sprawdź, czy uczniowie wybierają się do szkoły – jeśli tak, to czym chcieliby się zająć. Możecie wspólnie coś zaplanować. Niech najpierw uczniowie zastanowią się nad tym w kilku zespołach, a potem zgłoszą swoje propozycje. Wybierzcie takie, które są możliwe do zrealizowania i bezpieczne. Możecie zaprosić do szkoły ciekawe osoby, zorganizować projekcję filmu albo dyskusję o tym, jaka powinna być szkoła XXI wieku. Może sami uczniowie – pod opieką nauczycieli – poprowadzą zajęcia, np. z programowania, remiksu, rozwiązywania matematycznych lub filmowych zagadek.

Co będzie dalej?

Wyjaśnij, że akcja strajkowa to jedna z tych sytuacji społecznych, których przebieg trudno przewidzieć. Dużą rolę odgrywają postawy i emocje protestujących, przywódców strajku, a także strony rządowej. Liczy się także głos opinii publicznej i mediów, gdzie z pewnością będą także pojawiały się głosy wszystkich zainteresowanych, także uczniów i rodziców.

Zachęć uczniów, by na bieżąco śledzili rozwój sytuacji: zapytaj z jakich źródeł informacji zwykle korzystają, zaproponuj, by zaglądali nie tylko do mediów społecznościowych, które często zniekształcają obraz rzeczywistości, ale także do poważnych gazet, stacji telewizyjnych i radiowych. Zaapeluj o rozwagę w komentowaniu strajku – wyjaśnij, że jeśli coś zamieszczają w mediach społecznościowych, to ten wpis lub zdjęcie zostanie w sieci na zawsze. Przypomnij, że nie muszą się wypowiadać publicznie – nawet gdy prosi ich o to dziennikarz lub inna osoba spoza szkoły, mogą odmówić.

Trudna decyzja: strajkować czy nie?

Zapytaj, dlaczego decyzja o strajku jest zawsze trudna, a w przypadku pracowników oświaty – jeszcze trudniejsza. Zaproponuj, żeby uczniowie spróbowali wspólnie zastanowić się, jakie czynniki i możliwe skutki powinni wziąć pod uwagę nauczyciele i nauczycielki, którzy zamierzają przystąpić do strajku. Uczniowie mogą spróbować wyobrazić sobie, że są nauczycielami polskiej szkoły (nie musi to być wasza szkoła). Rozdaj kartki (samoprzylepne lub zwykłe) i poproś, by pracując w parach lub trójkach wypisali kolejno:

1. główne powody tej akcji strajkowej
2. możliwe negatywne konsekwencje strajku
3. możliwe pozytywne konsekwencje.

Karteczki przyklejcie na trzech odpowiednio oznaczonych polach tablicy lub podłogi. Przeczytajcie wszystkie propozycje, spróbujcie je pogrupować, a potem wspólnie o tym porozmawiajcie. Zadaj pytanie: „Jaką decyzję wy podjęlibyście na miejscu nauczycieli? Dlaczego?” Uczniowie mogą podzielić się z klasą swoim myśleniem – nie muszą nikogo przekonywać ani uzgadniać stanowisk. Podziękuj wszystkim za udział w tej rozmowie i wskaż jedną lub dwie rzeczy, które były dla ciebie nowe i/lub szczególnie ważne. Jeśli chcesz, możesz także zapytać uczniów, jak ich zdaniem nauczyciele powinni się zachować w czasie egzaminów – czy należy jednak w szkole przeprowadzić egzamin, zgodnie z sugestiami niektórych polityków i ekspertów, czy też nie – zgodnie z obecnym stanowiskiem związków zawodowych? Inna, krótsza wersja tej aktywności, to wypisanie ZA i PRZECIW akcji strajkowej nauczycieli. Gdy uczniowie skończą spisywać swoje propozycje pozytywne i negatywne strony strajku (najlepiej na osobnych kartkach), w bardziej „wyrobionych” w pracy zespołowej klasach można też zaproponować, by każdy zespół spróbował wskazać ZA i PRZECIW z punktu widzenia innej grupy uczestniczących i/lub dotkniętych strajkiem osób – jeden z nich wypisuje „za” i „przeciw” strajkowi z perspektywy uczniów, drugi – z perspektywy nauczycielek i nauczycieli, trzeci – rodziców, czwarty – władz gminy, czyli organu prowadzącego szkołę, a piąty – z punktu widzenia władz oświatowych i rządu. Skonfrontujcie ze sobą różne perspektywy – wyjaśnij, że to naturalne, że różni aktorzy życia społecznego i gospodarczego w odmienny sposób

widzą i oceniają to samo zjawisko, mają bowiem inne cele, a także interesy – osobiste, zawodowe czy polityczne. W kraju demokratycznym strajk to jedna z najbardziej radykalnych, ale legalnych form wyrażania interesów różnych grup społecznych.

Porozmawiajmy o szkole – co warto zmienić?

Przypomnij, że choć główny postulat strajkujących nauczycieli dotyczy wzrostu wynagrodzeń, to jednak przyczyny protestu są bardziej złożone, a część strajkujących formułuje także oczekiwania dotyczące sposobu funkcjonowania polskiej szkoły. Zaproponuj rozmowę na temat edukacji w naszym kraju – potraktuj uczennice i uczniów jak ekspertów w tej dziedzinie, to oni przecież są najważniejszym elementem systemu edukacji. Spróbuj zachęcić uczniów do wspólnego myślenia, co należałoby zrobić, by szkoła była lepszym miejscem do nauki i życia. Taką rozmowę można przeprowadzić na różne sposoby – jedna propozycja to tzw. metaplan, inna to klasowa debata w formule tzw. world cafe.

Metaplan

W tej wersji uczniowie wspólnie pracują nad odpowiedzią na następujące cztery pytania:

- » Jak jest w szkole?
- » Jak powinno być?
- » Dlaczego tak nie jest?
- » Co zrobić, żeby tak było?

Uczniowie mogą formułować odpowiedzi wspólnie na forum klasy lub pracować nad tym w małych zespołach – w pierwszym przypadku to nauczyciel wypisuje propozycje uczniów na tablicy, w drugim – robią to kolejno sekretarze wszystkich zespołów. Propozycje zmian działań mogą zostać spisane i przekazane dyrekcji, radzie pedagogicznej i/lub radzie szkoły, a jeśli dotyczą polskiej edukacji w ogóle – mogą zostać zamieszczone na wybranym medium społecznościowym.

World cafe

Jeśli wybierasz metodę world cafe, zdecyduj wcześniej, na jakie tematy będą rozmawiać uczniowie. Wybierz kilka (max. 4-5) najważniejszych twoim zdaniem pytań o polską szkołę i problemy uczniów. Oto kilka propozycji, ale najlepiej pytania sformułować wcześniej, wspólnie z innymi nauczycielami: „Czego powinna uczyć szkoła w XXI wieku?”, „Co zrobić, by młodzi ludzie lubili swoją szkołę?”, „Czego uczniowie oczekują od swoich nauczycieli?”, „Jak sprawić, by nauka nie była nudna?”, „Jak można zmienić naszą szkołę na lepsze?”. Przygotuj kartki z zapisanymi pytaniami, rozłóż je na stolikach i poproś, by przy każdym usiadły te osoby, które chcą rozmawiać najpierw na ten temat. Po kilku lub kilkunastu minutach poproś, by wszyscy zmienili stolik i zajęli się teraz innym pytaniem. W zależności od tego, ile czasu chcesz przeznaczyć na tę aktywność, możesz powtórzyć to kilka razy. Na koniec podsumujcie wasze rozmowy i zapiszcie na tablicy kilka najważniejszych zdaniem uczniów pomysłów na zmianę polskiej (i waszej) szkoły.